THE HEBREW JOURNAL
דער אידישער זשורנאַל
THE HEBREW JOURNAL
PUBLISHED BY
JOURNAL PRESS, LIMITED
The Only Daily Jewish Newspaper in the Province of Ontario
542 DUNDAS ST. WEST. Telephone Trinity 6830-6831
M. Clavir, Pres. and Gen. Mgr.
Subscription Rates: $6 PER YEAR $3.50 SIX MONTHS
Single Copy—3 cents
Entered as Second Class Mail Matter at C. P. O., Toronto, January 22nd, 1913

די פאָליטישע וואך

ניטאָ קיין סודות פאַר צייטונגס־מענשן. פריער אָדער שפּעטער דער־וויסן זיי זיך אַלעס, צי מען וויל יאָ אָדער ניט אויסזאָגן. און ווי מען זאָל ניט וועלען ניט דערקלערען, דערווייסט מען זיך, אז די רייזע פון אונ־זער פרעמיער קיין וואשינגטאָן איז באשטאַנען הויפּטזעכליך אין דעם, צו ברענגען צו א שנעלערען סוף די פאַרהאַנדלונגען וועגען דעם געפלאַנטען סט. לאורענס וואַסער־וועג.

מען דערוויסט זיך, אז דער רעזולטאַט פון די פאַרהאַנדלונגען צווישען פרעמיער בענעט און פּרעזידענט הואווער וועט פירען צו דעם, אז עס זאָל באַשטימט ווערען א "דזשאָינט קאָמישאָן". וועלכע וועט זוכען אויסצוגלייכען די אַלע פראבלעמען, וועלכע שטערען צו דער ארבייט. און עס איז זייער מעגליך, אז נאָך היינטיגע וואך וועט די דאָזיגע קאָמיסיע באַשטימט ווערען.

די סט. לאורענס פראָגע שטייט שוין אויפ'ן טאָג־אָרדנונג זיינט פיעלע יאָרען. און פּרעזידענט הואווער, אליין אַן אינזשעניער, איז באַקאַנט צו זיין שטאַרק פאַראינטערעסירט אין דער פראָגע. און באַציט זיך צו דעם פאַזיטיוו. ווען ער איז נאָך געווען "סעקרעטערי אָף קאָמערס", האָט ער דאָס דערקלערט, און שפּעטער האָט עס אויך פאַרנומען א פּלאַן אין זיינע וואָלען פאַר פּרעזידענט.

וואָלט די גאַנצע פראָגע פונ'ם סט. לאורענס וואַסער־וועג געווען נאָר אַן עקאָנאָמישע פראָגע, וואָלט מען שוין לאַנג מסתמא געקומען צו א באַשלוס. אָבער פּאָליטיק האָט מיט דעם א סך צו טאָן. עס איז ניט נאָר אָפּהענגיג פון דער צישטיינונג פון ביידע לענדער. די פאַראייניגטע שטאַ־טען און קאַנאַדע, נאָר שטילע פּאָליטישע אינטערעסען אין ביידע לענדער איבען אויך אויס זייער איינפלוס. געוויסע טיילען פון מזרח־קאַנאַדע ווי אויך פון די שטאַטען זענען געגען דעם. אזא שטאַדט ווי ניו־יאָרק, למשל, האָט געגנער צו דער זאַך, ווייל דאָס מיינט, אז פיעל פּראָצאַט וואָס ווערט יעצט געשיקט דורך ניו־יאָרק, וואָלט אָפּגעצויגען ווערען צום סט. לאורענס. און אויך אזא שטאַדט ווי מאָנטרעאָל איז אין אָפּאָזיציע, ווייל זי וואָלט דאָך אויפגעהערט צו זיין דער איינציגער קאַנאַדער זומער־האַפען, און אי דאָ און אי דאָרט. פאַרבינדט מען זיך מיט פּאָליטישע אינטערעסען און מען אַרבייט געגען.

הויפּטזעכליך זענען דאָך אין דעם פּראָיעקט פאַראינטערעסירט מערב קאַנאַדע און די מערב שטאַטען. אָבער די איסט איז פּאָליטיש שטאַרקער, און זי נוצט אויס א שטאַרקערען דרוק אין די פּאָליטישע ספערען. נאָך אין חודש יאַנואַר, 1928, מיט גאַנצע דריי יאָר צוריק, האָט וויסנסען מעסי, דער דאַמאַלסדיגער קאַנאַדער אַמבאַסאַדאָר אין וואשינגטאָן זיך געווענדעט מיט א פאָרשלאָג פאַרלאַנג וועגען דעם צו סעקרעטערי קעלאָג, אָבער עס איז נאָר ניט געוואָרען פון דעם. און אויך יעצט וועט זיך פיעל ווענדען פון דעם דרוק פון דער עפענטליכער מיינונג. צי די זאַך וועט אָננעמען פּראַקטישע פאָרמען, אָדער ווייטער בלייבען נאָר אויפ'ן פּאַפּיער.

און דערווייל האָבען אי הואווער און אי בענעט געגען איינענע צרות, און אין אי דער פּרעזידענט און אי דער פרעמיער האָבען עס צוליעב די פאַרמער. די פראָגע וועגען הילף פאַר די גלייטענע פאַרמער אין די פאַראייניגטע שטאַ־טען האָט געבראַכט צו א וויכטיגען קאַמף צווישען הואווער'ן און דעם סענאַט. און אין דער אנטי־הואווער גרופּע פון סענאַטאָרען זענען פאַראַן ניט נאָר דעמאָקראַטען, נאָר אויך רעפּובליקאַנער. דינגט מען זיך וויפיעל מיליאָנען מען זאָל געבען פאַר דער פאַרמער־רעליף. און דערווייל ניט מען נאָר ניט.

און מיט די קאַנאַדישע פאַרמער איז אויך געצטענס פאַראַן ניט וועניג צרות אין דער פּאָליטיק. רעדט מען וועגען "סיסקעשאָן". וועגען דעם אז די פאַרמער פון דער וועסט זוכען צו מאַכען שבת פאַר זיך. אויב די רעגיע־רונג וועט זיי ניט אנטקעגען קומען מיט ממשות'דיגער הילף. די פאַרמער רעדען עס ניט אויס נחת. עס מוט זיי וועה. עס רעדט פון זיי ארויס דער הונגער. לעצטע וואָך איז ביי א באַנקעט אין ראַיעל יאָרק האָטעל, אונזער אַגריקולטור מיניסטער, האָנאַרייבל ראָבערט וועיר. אָפּען ארויסגעקומען מיט דער באַשולדיגונג געגען די באַנק־הייזער. וועלכע אנשטאַנען זיך צו געבען קרעדיטען צו די פאַרמער. און זיין באַשולדיגונג (ער האָט עס גע־מאַכט ביים באַנקעט פון דער "קענעדיען ניישאָנעל עקזיבישאָן") האָט איפ־גערודערט סיי די פּאָליטישע און סיי די פינאַנץ קרייזען. אזוי אז מען גלויבט אז וועגען דער פראָגע, וועט מען נאָך אויך געגען רעדען ביי דער קומענדער פאַרלאַמענט סעסיע.

אָבער דערווייל ליידט אין הונגערט דער פאַרמער פון דער קאַנאַדער וועסט, און דאָס פילט זיך אויך אין דעם אינדוסטריעלען מזרח. דער רע־זולטאַט — עס ליידט די גאַנצע עקאָנאָמיק פון לאַנד. און עס פאַלט אויך דאַריבער די הכנסה פון דער רעגיערונג.

אין די לעצטע צען חדשים האָט די פעדעראַלע רעגיערונג פאַרלוירען איבער זיבעציג מיליאָן דאָלאַר פון דער רעגולערער הכנסה, צו דער צייט וואָס אין'ם זעלבען טערמין זענען די הוצאות געוואַקסען מיט איבער צוואַנ־ציג מיליאָן דאָלאַר.

און דאָס איז ניט קיין לייכטע פּראָבלעם פאַר אונזער רעגיערונג.

* * *

צום צווייטען מאָל איז לעצטע וואָך דורכגעגאַנגען אין ענגלישען פּאַרלאַמענט די לעזונג פון דעם "עלעקטאָראַל רעפאָרם ביל". און אַזוי ווי די ליבעראַלען אונטערשטיצען עס, האָט עס געהאַט א מאַיאָריטעט פון 65 שטימען. אין גיכען הייסט עס, נאָך דער דריטער לעזונג, וועט די זאַך איבערגעשיקט ווערען צום לאָרדען־הויז, וואָס איז קאָנסערוואַטיוו דורך און דורך — און וואָס וועט זיין זייער שטעלונג?

וועט זיך דאָס לאָרדען־הויז שטעלען געגען דעם ווילען פונ'ם האוז אָף קאָמאָנס — דאָס איז א וויכטיגע פּאָליטישע פראָגע.

און א צווייטע פראָגע שטייט יעצט אויף דער פּאָליטישער טאָג־אָרדנונג אין ענגלאַנד — וועט לאָרד פאַספּעלד טאַקע רעזיגנירען צוליעב זיין מרייערג־באַרימטען "ווייסען פאַפּיער"?

די לאָנדאָנער טעלעגראַמען ווייסען צו בערציילען אי וועגען זיין רע־זיגנאַציע, און אי אויך וועגען דעם, אז די ענגלישע רעגיערונג וועט ארויס־געבען א וויכטיגע דערקלערונג וואָס וועט באַרוהיגען די אידישע געמיטער מכח דער בויאַרבייט אין ארץ ישראל. איז דאָס פון גרויס וויכטיגקייט, ווייל דער אינהאַלט פון דעם דאָזיגען דאָקומענט איז באַקאַנט אי צו דר. זייצמאַן, און אי צו די אַנדערע פירער פון דער אידישער אגענטור, און אז זיי שטימען איין מיט דעם.

* * *

יעדע וואָך האָט זיך איר קוריאָז. און אויך די היינטיגע וואָך האָט עס געהאַט. עס איז ווידער באַוויזען געוואָרען, אז תלמידים איבערשטייגען אָפּט דעם רבי'ן.

די היטלעריסטען אין דייטשלאַנד קעמפען מיט אידען וועלכע זענען פאַראַן. היטלער'ס תלמידים אָבער אין שפּאַניע קעמפען מיט א אידישע געפאַר. וועלכע איז נאָך ניט פאַראַן.

לויט מאַדרידער ידיעות, זאָל דאָרטען א געוויסער דר. מ. אַלבינאַנאַ האָבען געגרינדעט א צייטונג "לא לעגיאָן". כדי צו באַקעמפען די אידען, וועלכע זענען א געפאַר פאַר דער שפּאַנישער מאָנאַרכיע.

און די אידען דאַרפען דאָך צוערשט זיך צוריקקערען קיין שפּאַניע, כדי צו קענען באַקעמפען די מאָנאַרכיע.

אָבער די שפּאַנישע היטלעריסטען פאַרכאַפּען דעם וועג־

אידישע אנוסים אין אפריקא וואס לעבען אין היילען

אין מערב אפריקא ליגען א פּאַר אינז־לען, וואָס זענען באַקאַנט אונטער דעם נאָמען „קאַנאַריאָס" אָדער „טענערייף אינזלען", וואָס געהערען צו שפּאַניען.

אַלע די אינזלען זענען וואולקאַני־זירטע, מיט פייער שפּייענדיגע בערג, און די באַעלקערונג דאָרט איז זעהר און אָריגינעל.

זינט דעם 15־טען יאָהרהונדערט האַלט שפּאַניען די דאָזיגע אינזלען אונ־טער איהר הערשאַפט, און אין די צייטען פון דער אינקוויזיציע האָבען זיך דאָרט באַהאַלטען די „פאַרבראָכענע" פון אידי־שען גלויבען, וואָס האָבען זיך ניט אונ־טערגעגעבען דער אינקוויזיציע.

דער אנזעל פאַלמאַ אָדער לאַס פאַל־מאַס איז דאָרט דער הויפּט פּונקט פאַר אייראָפּעאישע דורכרייזענדע.

דער דאָזיגער אינזעל פאַרמאָגט א פּאָרט, וואו די גרויסע און קליינע שיפען, וואָס געהען קיין אַפריקא, אַמעריקע און צום מיטעללענדישען ים, נעהמען אויף קוילען און אייל.

די באַעלקערונג, וואָס באַטרעפט היינט אין לאַס פאַלמאַס ארום 300,000 איינוואוינער, איז שוין נעמישט מיט מאַ־סען אייראָפּייער, אָבער א דר. אַרטיגע איינ־געבוירענע טונקעלהויטיגע איינוואוינער, טראָגען נאָך אַלץ דעם סטעמפּעל פון נע־גערטום. זיי לעבען אין גרויס רחקות און נידערגעשלאָגענקייט.

די איינציגע באַשעפטיגונג זייערע איז אָדער נדבות פון אויסלענדער, אָדער מתנות, וואָס זיי באַקומען פון שווארץ־קינסטלעריי, כשוף און נאָך אזעלכע קו־ריאָזען, וואָס אייראָפּייער האָבען ליעב צו זעהן.

די אנשטענדיגסטע פרנסה זייערע איז דאָס וואָס זיי פיהרען אויף קליינע שיפלאַך פאַסאַזשירען, וועלכע פאָהרען קיין לאַס פאַלמאַס.

די שפּאַנישע רעגירונג האָט צוליעב דעם פאַרבאָטען דאָס אנקערען פון די שי־פען דירעקט ביים פּאָרט, כדי אויסלענ־דער זאָלען זיך מוזען באַנוצען מיט די דאָזיגע שיפלאַך פון די ארימע איינגע־בוירענע אויף צו ברענגען פאַסאַזשירען אין שטאַדט אריין.

ביי דער זייט פון דער שטאַדט לאַס פאַלמאַס ליגען גרויסע חורבות פון די אמאָליגע מלחמות און ערד־ציטערנישען. אונטער יענע חורבות שטעהען קליינע שטיינערנע הייזלאַך, וואָס זענען קוים אזוי גרויס ווי די מאַס פון א מענש. נישטאָ קיין פענסטער אין זיי נאָר א שטיקעל אריינגאַנג און א טיר, וואָס זעהט מעהר אויס ווי א לאָך פון א הייל.

דאָרט וואוינען אָבער מענשען וואָס זענען אמאָל געווען קינדער פון אידישע בעלי־מיוחסים פון שפּאַניען און פאַר־טוגאַל, און היינט רופט מען זיי „לָ מאַנ־שאָ דעל כוריאָס" (דער שאַנד־פלעק פון די אידען), זיי זענען אַן איבערבלייבענ־יש פון אנטלאָפענע און פאַרשיקטע אנוסים.

די לאַוועס פון יענע וואולקאַנען וואָס הייסען „מענערייף אינזלען" האָט זיי ניט איינגענצען פאַרלענדעט. ווערען זיי איצט צו רעשט אויפגעפרעסען פון זשאַ־ווער און קעלט אין די שטיינערנע בור־קעס, וואָס זענען אפשר איבערגעבליבענע לענער פון קאַטעדרעלען תפיסות.

צווישען זיי עקזיסטירען נאָך נדר־פען מיט קענטיגע מנהגים פון מאַראַנאָ. זיי האַלטען צוויי טעג אין דער וואָך אלס רוה־טעג, שבת און זונטאָג.

פאַר'ן עסען וואַשען זיי זיך דורכגעגאַנגען מיט די פיס, און דעם ערשטען ביס פון ברויט טונקען זיי איין אין זאַלץ אזוי ווי א פרומער איד טונקט איין די „המוציא".

אין די פאַרוואָגעלטע מיחות זייערע איז געבליבען א זכרון, אז אין א געוויס־סען טאָג פון יאָהר האָבען אירען א יום טוב פון מתן תורה.

דעם יום טוב פון שבועות מיינען זיי, אָבער זיי וויסען ניט, אז שבועות ווערט געפּראָוועט דעם 6־טען און 7־טען טאָג פון חודש סיון, און זיי וויסען אויך ניט וואָס פאַר א טראַדיציע עס ליגט אונטער דעם יום טוב שבועות.

הגם זיי האַלטען ניט פון די קאַטוו־לישע הויפּט־דאָגמען, אָבער פון יעזוס'ן האַלטען זיי יאָ. ביי מאַנכע קען מען גע־פינען אזא פענאָמען, ווי דער נעראַנג, אז אַז דער נעשיכטע פון דער גאַנצער מענש־הייט איז משיח און יעזוס איין און די זעלבע פערזאָן.

אין ניטל (ווייה־נאַכט) קומען זיך צונויף די מאַראַנען פון אינזעל לאַס פאַל־מאַס און ריכטען אָף תקון. ווער עס קען פון זיי לייענען לייענט פאַר פאַר די צו־הערער חמשה חומשי תורה אין שפּאַניש, און זיי דערצעהלען זיך פאַרשידענע ענ־נעדעס פון דער אידישער געשיכטע אין שפּאַניען און פאָרטוגאַל אין די צייטען פון די אנוסים.

צו געהט ארגענטינע און בראַזיל אויף שטענדיג פאַר־לוירען פאַר אידישער אימיגראַציע?

(א בריעף פון בוענאָס איירעס).
פון א. ל. שוסהיים

אין משך פון איין וואָך האָבען צוויי וויכטיגע אימיגראַציע לענדער, בראַזיל און ארגענטינע מיעהר אָדער וועניגער פאַר־שלאָסען זייערע טויערען פאַר דער אויס־לענדישער עמיגראַציע.

בראַזיל דאָס לאַנד וועלכעס האָט בי־איצט געבעטען צו זיך אימיגראַנטען, האָט כמעט ווי פאַרשלאָסען די טויערען פאַר דער אימיגראַציע פאַר א יאָהר צייט. אר־גענטינע, האָט ניט איינגענען פאַרשלאָ־סען די טויערען ווייל דאָס טאָר די רעגיע־רונג ניט טאָן, צוליעב דעם וואָס, לויט דער ארגענטינער קאָנסטיטוציע שטעהט דאָס לאַנד אָפען אין פריי "פאַר די מענ־שען פון אַלע לענדער וואָס וויילען קומען בעאַרבייטען דעם ארגענטינער באָדען אָדער לערנען. דאָ די וויסענשאַפט און קונסט". די פּראָוויזאָרישע רעגיערונג וועלכע איז געקומען צו דער מאַכט נאָך דער רעוואָלוציע פון 6־טען סעפּטעמבער 1930, האָט דעריבער נאָר פאַרשטעלט דעם אריינגאַנג פון לאַנד, איבערלאָזענדיג אָבער א גענוג ברייטע שפּאַרע פאַר די וועלכע זענען געקומען צו דער מאַכט אין דער רעוואָלוציע פון 6־טען סעפּטעמבער 1930. האָט דערעיבער נאָר פאַרשטעלט דעם אריינגאַנג פון לאַנד, איבערלאָזענדיג אָבער א גענוג ברייטע שפּאַרע פאַר די וועלכע זענען געקומען צו דער מאַכט אין דער רעוואָלוציע פון 6־טען סעפּטעמבער 1930. האָט דערעיבער נאָר פאַרשטעלט דעם אריינגאַנג פון לאַנד, איבערלאָזענדיג